

УДК 334.722.1:33602(477)

Оксана Сергіївна КІЧУК

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: ok_5@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5323-7608>

Юлія Анатоліївна ТАРАСОВА

кандидат економічних наук, викладач кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: julia20@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6120-4715>

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПІДТРИМКА
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ**

Кічук, О. С., Тарасова, Ю. А. Сучасний стан та підтримка малого підприємництва України. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2023. № 1-2 (84-85). С. 145–156.

Анотація. У статті досліджено сучасний стан малого підприємництва України. Визначено проблеми, з якими стикаються підприємства, та виклики, що постають у зв'язку з невизначеністю та турбулентністю зовнішнього середовища. Проаналізовано основні показники та результати діяльності даного сегменту економіки за 2017-2021 рр. Виявлено, що протягом досліджуваного періоду кількість малих підприємств мала тенденцію до збільшення. Зазначено, що в роботі цього сегменту бізнесу задіяна відносно більша кількість населення. Обсяг виробленої та реалізованої продукції зростає. Проаналізовано структуру активів та пасивів малого підприємництва України протягом п'яти років. Визначено, що у структурі активів переважають оборотні активи, найбільшу вагу із них має дебіторська заборгованість, а величина запасів починає зростати. В пасивах значний обсяг припадає на поточні зобов'язання і забезпечення. Виявлено, що підприємства мають високу залежність від позикових коштів, але вона з часом знижується. Результати дослідження свідчать про те, що за аналізований період більшість малих підприємств отримує чистий прибуток, але фінансова та інвестиційна діяльність збиткові. За період 2017-2022 рр. кількість кредитних коштів, отриманих підприємствами, зросла. Розглянуто державні програми, які розроблені для підтримки підприємств України. Сформульовано рекомендації щодо підтримки малого підприємництва країни. Для вирішення проблем підприємництва запропоновано розвивати венчурні фонди в Україні, бізнес-інкубатори. Запропоновано звернути увагу на внутрішніх виробників та постачальників, необхідно забезпечити їх державними замовленнями, доступним капіталом для розвитку існуючих та створення нових підприємств, а також використовувати різні форми взаємодії малих та великих підприємств.

Ключові слова: мале підприємництво; результати діяльності малого бізнесу; програми підтримки підприємництва; форми взаємодії малих та великих підприємств.

Oksana KICHUK

PhD in Economics, Department of Enterprise Economics and Business Organization, Odessa National Economics University, Ukraine, e-mail: ok_5@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5323-7608>

Yuliia TARASOVA

*PhD in Economics, Department of Enterprise Economics and Business Organization,
Odessa National Economics University, Ukraine, e-mail: julia20@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6120-4715>*

CURRENT STATE AND SUPPORT OF SMALL BUSINESSES IN UKRAINE

Kichuk, O., Tarasova, Yu. (2023). Current state and support of small business in Ukraine [Suchasnyi stan ta pidtrymka maloho pidpriemnytstva Ukrainy], *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1-2 (84-85), pp. 145–156.

Abstract. *The article investigates the current state of small businesses in Ukraine. The problems faced by enterprises and the challenges arising due to uncertainty and turbulence of the external environment are defined. The key indicators and performance results of this segment of the economy for 2017-2021 are analyzed. It has been established that during the study period the number of small enterprises tended to increase. It is noted that a relatively larger population is involved in this business sector's activity. The volume production and sales is increasing. The structure of assets and liabilities of small entrepreneurship in Ukraine over five years is analyzed. It was determined that the structure of assets is dominated by current assets, receivables have the greatest weight among them, and the amount of inventories begins to grow. In liabilities, a significant amount is accounted for by current liabilities and collateral. It was found that enterprises have a high dependence on borrowed funds, but it decreases over time. The results of the study indicate that during the analyzed period, most small enterprises receive a net profit, but financial and investment activities are unprofitable. During the period 2017-2022, the amount of credit funds obtained by enterprises has increased. State programs designed to support Ukrainian enterprises are considered. Recommendations for supporting the country's small entrepreneurship are formulated. To solve the problems of entrepreneurship, it is proposed to develop venture funds and business incubators in Ukraine. It is proposed to pay attention to the domestic manufacturers and suppliers, it is necessary to provide them with state orders, available capital for the development of existing and creation of new enterprises, as well as to use various forms of interaction between small and large enterprises.*

Keywords: *small entrepreneurship; the results of small business activity; business support programs; forms of interaction between small and large enterprises.*

JEL classification: *L530; O100*

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1-2\(84-85\).2023.145-156](https://doi.org/10.33987/vsed.1-2(84-85).2023.145-156)

Постановка проблеми у загальному вигляді. *Мале підприємництво є провідною ланкою економіки, завдяки йому визначаються темпи економічного та соціального розвитку країни. Малий бізнес сприяє формуванню конкурентного середовища, він запобігає утворенню монополії, що є позитивним явищем, тому що конкуренція виступає рушійною силою економічного прогресу. Характеризується гнучкістю, швидкою адаптацією до нових економічних умов і змін кон'юнктури ринку. Наразі мале підприємництво в Україні знаходиться в складних умовах, у тому числі, це є результатом негативних наслідків пандемії та бойових дій в країні. Тому в сучасних умовах постає питання щодо підтримки та розвитку цього важливого сегменту економіки України.*

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми розвитку малого підприємництва є предметом досліджень українських науковців: І. О. Артем'євої, Т. Г. Бондарук, З. С. Варналія, Д. В. Васильєвої, Т. Г. Васильцева, В. Л. Соколенка, Г. Є. Гаврилюка, М. К. Гнатенка, Ю. Б. Костенюк, М. О. Лемешко, Н. О. Одрибеца, Х. А. Омелян, Г. О. Партина, С. І. Плотницької, Є. В. Сірого, І. М. Стегня.

Питаннями субконтракції, аутсорсінгу, партнерськими відносинами між промисловими підприємствами займалися такі науковці як: Д. А. Антонюк, Н. В. Гришина, І. Я. Іпполітова, Т. В. Куваєва, І. Л. Литовченко, Н. І. Решетник, Г. О. Селезньова, С. С. Свірідова, Я. А. Хмелярова та ін.

Ми згодні з вченими і вважаємо, що потрібно підтримувати цей важливий сегмент економіки. Хоча, іноді достатньо не заважати і не обтяжувати надмірними податками та виплатами. Об'єднання різних форм підприємств – дієвий шлях подолання проблем підприємств, адже є таке відоме явище як синергетичний ефект.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах мінливого середовища постійно з'являються чинники, що стримують розвиток малого підприємництва. Тому більшість питань щодо малого бізнесу в Україні на сьогодні залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого розгляду. Функціонування малого підприємництва значною мірою залежить від їх підтримки як на державному, так і регіональному рівнях. В кризових умовах, що склалися, та в умовах переходу підприємств на нову технологічну основу необхідно вивчати досвід використання субконтрактних відносин.

Постановка завдання. Розвиток малого підприємництва в Україні гальмується за низкою відповідних причин. Ситуація, що склалася, є наслідком нестачі вільних коштів, жорсткої конкуренції, пандемії та бойових дій та ін. Недостатня кількість державних програм розвитку, низька купівельна спроможність населення, зміна пріоритетів споживачів, криза ліквідності та неплатежів, все це створює несприятливі умови для розвитку. Метою статті є аналіз сучасного стану малого підприємництва України, формування шляхів подолання існуючих проблем підприємств цього сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із законодавством України, суб'єктами малого підприємництва є:

– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Розглянемо сучасний стан, основні показники та результати діяльності малого підприємництва в Україні.

Протягом 2017–2020 рр. існувала тенденція до збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва, але в 2021 р. їх величина знизилася на 17,3 тис. од. (табл. 1). У роботі малих підприємств задіяна відносно більша кількість населення, у відсотковому виразі це майже половина (у 2017 р. – 48,6%, у 2021 р. – 48%). Інша половина припадає на суб'єктів великого та середнього підприємництва. Водночас,

витрати на персонал суб'єктів малого підприємництва у відсотках в середньому складають лише 19,2% (у суб'єктів великого підприємництва – 36%, у середнього – 45%), що свідчить про відносно низькі витрати на 1 працівника.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів малого підприємництва та зайнятих осіб в Україні у 2017–2021 рр.

Показники	Роки					Абсолютне відхилення (+; -) порівняно з 2021 р.	
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2020
Кількість суб'єктів малого підприємництва, тис. од.	1789,4	1822,7	1923,0	1955,1	1937,8	+148,4	-17,3
у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності	99,1	99,1	99,1	99,1	99,1	–	–
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	3956,3	4173,7	4319,8	4234,0	4287,0	+331,0	+54,0
у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності	48,6	48,9	47,9	47,4	48,0	–	–

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

На рис. 1 представлено обсяги виробленої та реалізованої продукції (товарів, послуг) малого підприємництва у 2013–2020 рр. в Україні.

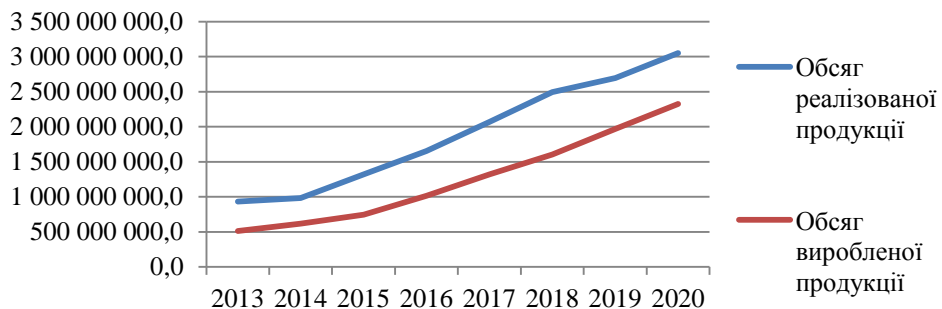

Рис. 1. Обсяги виробленої та реалізованої продукції (товарів, послуг) малого підприємництва в Україні у 2013–2020 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Дані рис. 1 демонструють, що обсяги виробленої та реалізованої продукції зростають протягом 2013–2020 рр.

Структура активів за аналізований період майже не змінилася. В середньому необоротні активи склали 32,7%, оборотні активи – 67,1%, необоротні активи та групи вибуття менше одного відсотка (рис. 2).

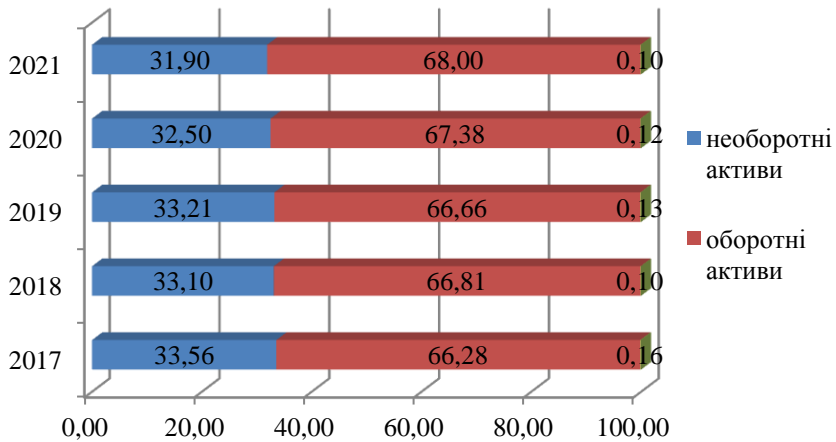

Рис. 2. Структура активів малого підприємництва України у 2017–2021 рр., %
Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Найбільшу питому вагу в активах займає дебіторська заборгованість (в 2017 р. – 62,3%, в 2021 р. – 61,2%). На другому місці запаси (в 2017 р. – 18,9%, в 2021 р. – 24,2%). Тобто спостерігається зростання запасів, що є негативним для підприємства.

Значну питому вагу в пасивах складають поточні зобов'язання і забезпечення (рис. 3). Поточні зобов'язання в середньому за період 2017–2021 рр. складають 67,8%, тоді як власний капітал лише 16,7%. Величина коефіцієнта співвідношення позикового та власного капіталу, що знаходиться у проміжку від 0,5 до 0,7, вважається оптимальною і свідчить про стійкість стану, відсутність залежності у фінансовому плані та нормальне функціонування. Спостерігається висока залежність підприємств від позикових коштів, але, якщо порівнювати 2017 р. (8,8 р.) з 2021 р. (3,7 р.) ступінь залежності знижується, що є позитивним для цього сегменту економіки.

Щодо результатів діяльності усіх підприємств України. Загалом в 2017 р. 72,4% підприємств отримали чистий прибуток, тобто той, що залишається в розпорядженні підприємства, 27,6% – збиток. Незначні зміни в 2021 р., 72,9% та 27,1% відповідно. Якщо говорити за мале підприємництво, то такі ж результати і на цих підприємствах.

Рентабельність операційної діяльності малого бізнесу коливається в межах від 6,5% (2017 р.) до 15,0% (2021 р.). Що стосується всієї діяльності, то має місце збитковість, так, наприклад, в 2017 р. збитковість складала -2,0%, а в 2020 р. -1,8%. В 2021 р. підприємства мали позитивний результат діяльності (11,1%), це свідчить про те, що фінансова або інвестиційна діяльність збиткова, не приносить достатнього рівня доходу. Вище вже було відмічено зростання поточних зобов'язань підприємств.

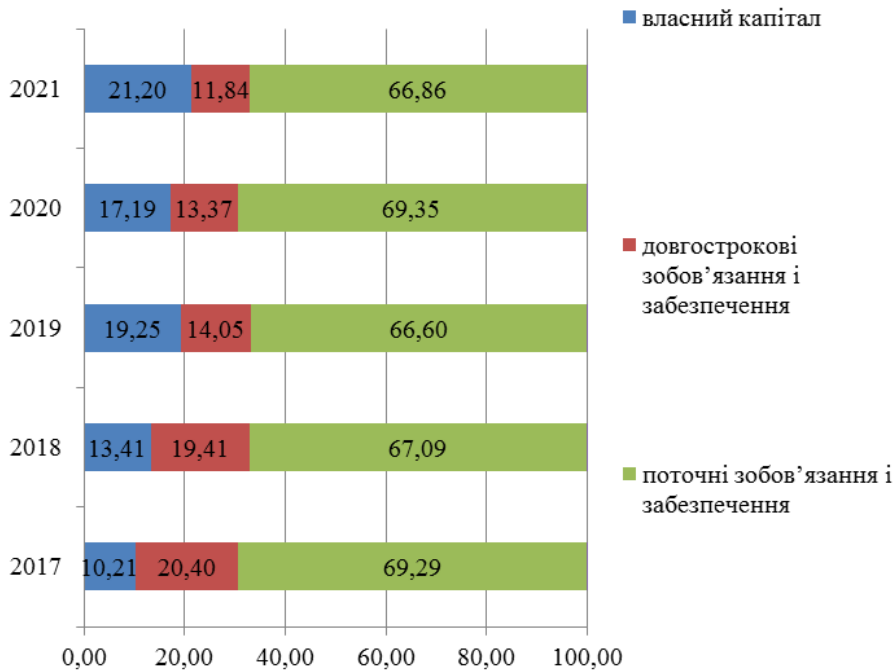

Рис. 3. Структура пасивів малого підприємництва України у 2017–2021 рр., %
Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Проблеми, з якими стикається малий бізнес в Україні, були окреслені раніше.

Також, на думку експертів, недосконала податкова система країни теж негативно впливає на розвиток. Більшість підприємств приховують свої доходи, щоб сплатити менший податок [3].

Україна, на жаль, відноситься до тих країн, в яких ведення підприємницької діяльності пов'язане з великим ступенем ризику і неформальними витратами. Незважаючи на це, Україна піднялася на сім пунктів у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing business-2020, який щорічно публікує Світовий банк і посіла 64-й рядок зі 190 країн [4].

Рейтинг Doing Business – це щорічний рейтинг інвестиційної привабливості 190 країн світу. Звіт Doing Business складається за підсумками комплексного дослідження стану реформ у кожній країні за 10 ключовими індикаторами, які використовуються для аналізу економічних результатів та виявлення успішних реформ та оцінки їхньої ефективності. Індекс легкості ведення бізнесу Doing Business є важливим маркером для інвесторів при ухваленні рішення про інвестиції в ту чи іншу країну світу.

Вже традиційно рейтинг очолює Нова Зеландія. Другу позицію зайняв Сінгапур, на третьому рядку Гонконг, на четвертому розташувалася Данія, замикає топ-5 Південна Корея. Із пострадянських країн найкраще з веденням бізнесу справи у Грузії – вона на сьомому місці. Далі йдуть Литва (11), Естонія (18), Латвія (19), Казахстан (25), Азербайджан (34), Вірменія (47), Молдова (48), Білорусь (49). На останньому 190-му місці – Сомалі.

За даними звіту Світового банку, цього року Україна покращила свої показники по 6 із 10 індикаторів, які враховуються фахівцями Світового банку під час складання рейтингу.

Як повідомляє прес-служба уряду, найбільший прогрес Україна продемонструвала за компонентом «Захист міноритарних акціонерів» (+27 пунктів) – завдяки відкриттю інформації про кінцевих вигодонабувачів та компонентом «Отримання дозволу на будівництво» (+10 пунктів) – за рахунок усунення вимог до найму незалежного проєктанта та інженера технагляду та запровадивши систему онлайн-повідомлень, а також зменшення вартості дозволів на будівництво в межах Києва.

На підвищення позицій у рейтингу вплинули позитивні зміни щодо наступних компонентів:

– «Підключення до електромереж»: спрощення підключення до електромереж та впорядкування технічних умов, а також впровадження географічної інформаційної системи. Також покращено надійність електропостачання завдяки механізму компенсації відключення;

– «Міжнародна торгівля»: спрощення вимог щодо сертифікації окремих промислових товарів;

– «Реєстрація майна»: підвищення прозорості системи управління земельними ресурсами та спрощення реєстрації майна;

– «Доступ до кредитів»: покращено доступ до кредитної інформації через створення нового Національного реєстру кредитів у Національному банку України [4].

Результати опитування підприємств Одеської області у IV кварталі 2022 року свідчать, що на тлі активних бойових дій і терористичних атак респонденти суттєво пом'якшили свої очікування щодо скорочення обсягів виробництва товарів і послуг в Україні в наступні 12 місяців. Водночас, респонденти негативно оцінюють перспективи розвитку своїх підприємств у цей період.

Прогнозується подальша інфляція, скорочення обсягів виробництва товарів та послуг. Девальваційні очікування залишаються високими.

Головними чинниками, що обмежують спроможність підприємств нарощувати виробництво, респонденти продовжують називати воєнні дії та їх наслідки, занадто високі ціни на енергоносії та значні коливання курсу гривні щодо інших валют. Послабилися очікування підприємств області щодо зростання потреби в позикових коштах найближчим часом. Респонденти, які планують брати банківські кредити, надають перевагу запозиченням у національній валюті. За оцінками респондентів, умови доступу до банківських кредитів останнім часом стали жорсткіші. Головними стримуючими чинниками залучення кредитних ресурсів респонденти називають занадто високі ставки за кредитами, надмірні вимоги до застави та складну процедуру оформлення документів.

Країни світу намагаються боротися з наслідками пандемії коронавірусу, створюючи державні програми підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема і на основі пільгового кредитування. Так, у США, Управління у справах малого бізнесу (SBA) розробило програму видачі пільгових кредитів. Компанії зі штатом до 500 осіб включно мали змогу отримати кредит на суму до 10 млн. доларів під 1% річних. Кошти можна було витратити на виплату заробітної плати, сплату оренди та комунальних послуг. За умови, якщо компанія не звільняла співробітників, було передбачено списання суми кредиту, витраченого на зазначені першочергові витрати [5].

Влада Швейцарії разом з банками підготувала спеціальну програму допомоги МСБ, у якій взяв участь 121 банк. За перші тижні роботи було видано понад 15 млрд. франків (\$ 15 млрд.) більше ніж 76 000 компаніям.

Уряд Італії в березні 2020 року схвалив антикризові заходи з фінансової підтримки МСБ загальним обсягом у 25 млрд. євро (\$ 27 млрд.), 5 млрд. євро з яких були призначені на надання державних гарантій за кредитами та підтримку тимчасово відсторонених від роботи працівників. Для малого і середнього бізнесу було введено мораторій на виплати за кредитами, у тому числі, іпотечними. Згодом уряд підготував пакет відповідних стимулюючих заходів ще на 30 млрд. євро.

Владою Канади було оприлюднено виділення 202 млрд. канадських доларів (143,4 млрд. доларів США) на стимулюючі заходи щодо підтримки бізнесу, які передбачали надання відтермінування у сплаті податків, державних гарантій за кредитами, компенсацію 75% від суми заробітної плати працівників компаній у разі, якщо виручка компаній через пандемію скоротилася на 30% [5].

В Україні розвитку кредитування малого бізнесу сприяє впровадження Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», старт якої відбувся у лютому 2020 року. Метою реалізації програми є підтримка інвестиційних проєктів малих та мікропідприємств, що сприятиме створенню нових робочих місць, легалізації й розширенню діяльності малого бізнесу, імпортозаміщенню та поверненню трудових мігрантів. Здійснює її Фонд розвитку підприємництва у співпраці з банками-партнерами, які володіють технологіями кредитування малих та мікропідприємств [6].

В Україні в 2022 р., порівняно з 2017 р., кредитів було надано більше на 7 400 млн. грн. або 14%, тоді як в іноземній валюті – менше в 2,4 рази (табл. 2). Процентні ставки в 2017 р. були на рівні 19,5% та 7,2% відповідно, а в 2022 р. – 19,6% та 6,3%.

Таблиця 2

Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) суб'єктам малого підприємництва за період 2017–2022 рр. (залишки коштів на кінець періоду, млн. грн.)

Роки	Національна валюта	Іноземна валюта
2017	52 745	58 309
2018	49 302	45 183
2019	39 753	34 054
2020	38 806	31 330
2021	54 670	31 847
11.2022	60 145	24 150

Джерело: розроблено авторами на основі [7; 8]

Наразі в Україні існують грантові програми, врегульовані положеннями порядку їх надання, які затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 року «Деякі питання надання грантів бізнесу» [9].

В табл. 3 наведено державні програми з підтримки підприємництва в Україні, зазначено їх бюджет та мету.

Але державна підтримка не може повністю забезпечити життєдіяльність і розвиток малого підприємництва. Тому, поряд із державною підтримкою, варто розглядати різні форми взаємодії малих та великих підприємств. Середні та великі компанії – це важливий елемент зовнішнього середовища малого бізнесу, здатний

вплинути на можливі кінцеві результати його діяльності, реалізувати свої функції та цілі. Формування взаємовигідних інтеграційних зв'язків малого і великого бізнесу призводить до підвищення ефективності їхньої діяльності.

Таблиця 3

Державні програми щодо підтримки підприємництва в Україні

Назва програми	Бюджет програми	Мета програми
Своя теплиця	До 7 млн. грн. за 2 гектари, але не більше від 70% вартості проекту	створення тепличного комплексу, закупівля посівних матеріалів, технічного обладнання
Новий рівень	8 млн. грн.	збільшення частки переробної продукції, зокрема в експорті
Своя справа	до 250 тис. грн.	придбання обладнання, закупівля сировини, сплата оренди, послуги маркетингу та реклами, комерційної концесії, лізингу
Свій сад	до 400 тис. грн. за гектар, але не більше від 70% вартості проекту висадження насаджень	створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства для висадки та облаштування нового саду, ягіднику, винограднику площею 1-25 га

Джерело: розроблено авторами на основі [9]

Субпідрядна форма кооперації дуже вигідна для малих підприємств України, тому що дає їм можливість використовувати управлінський, фінансовий і технічний потенціал великих компаній. Великі компанії, у свою чергу, одержуючи деталі, вузли, комплектуючі від малих підприємств, економлять свої витрати.

Категорія «субконтрактинг» постійно змінюється і сьогодні цей термін ще не визначився остаточно. Європейський підхід визначає субконтрактинг як різновид ділового партнерства. Економіст Д. А. Антонюк відносить його до механізмів інституціональної інфраструктури підприємництва [10], І. Л. Литовченко розглядає з точки зору маркетингово-аналітичних функцій на основі сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Також автором досліджується ефективність субконтрактингу, формою аутсорсингу, і відноситься до операційного аутсорсингу [11]. С. С. Свірідова пропонує таку форму організації виробництва застосовувати як сучасний інструмент оптимізації витрат [12].

Загалом можна констатувати, що в Україні ринок субконтрактації ще остаточно не сформований, досить обмежений та використовується не системно. Більшість промислових підприємств мають повний цикл виробництва і не бажають передавати замовлення третій стороні. Менеджери насторожено ставляться до субконтрактації, оскільки надійне виробництво асоціюється з тим, де все своє.

Питання розвитку системи субконтрактації тісно пов'язані з конкурентоспроможністю малого підприємництва. Малі підприємства – потенційні субконтрактори – працюють в умовах постійної нестачі оборотних коштів, відсутності системи якості, сертифікованої за міжнародними стандартами, дефіциту інформації про тендери, що проводяться, браку досвіду маркетингової діяльності,

недостатнього знання інтернет-технологій і, зрештою, необізнаності про власні можливості.

Закони ринку диктують появу в Україні малих підприємств-субконтракторів. Зрештою Україні необхідно пройти той самий шлях, що пройшли Франція, Італія, Туреччина, Америка та Японія. Для багатьох галузей вітчизняної промисловості субконтрактація – реальний спосіб реанімації виробництва. Це, перш за все, відноситься до машинобудування, електротехнічної та електронної промисловості, виробництва побутових приладів, металообробки, пошиву одягу та деяких інших галузей.

Тільки гнучкі малі підприємства-субконтрактори матимуть змогу забезпечити стабільний рівень якості продукції з низькими цінами. Тільки вони можуть швидко перебудуватися та забезпечувати переналадження відповідно до інтересів великих замовників та складальних виробництв.

Субконтрактація може стати для українських підприємств зручним способом проникнення на світовий ринок – інтегруватися у світову товарообмінну систему на новому рівні – рівні високих технологій, першокласного сервісу, низьких цін та привабливих для споживача фінансових схем. Українські підприємства можуть бути конкурентоспроможними на європейському ринку аутсорсингу та субконтрактації завдяки дешевій, за європейськими мірками, робочій силі.

Істотною причиною того, що малі підприємства відокремлені від кооперативних форм господарювання, є відсутність центрів субконтрактації та інших організацій, які сприяють інтеграції малого та великого бізнесу.

Таким чином, розвиток системи аутсорсингу та субконтрактації в Україні дозволить подолати традиційні обмеження малого підприємництва та дасть змогу йому зайняти гідне місце у системі громадського виробництва та вийти на міжнародний ринок.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, у статті проаналізовано основні показники та результати діяльності малого підприємництва України за 2017–2021 рр. Виявлено, що протягом досліджуваного періоду кількість малих підприємств мала тенденцію до збільшення. З'ясовано, що у структурі активів переважають оборотні активи, із них найбільшу вагу займає дебіторська заборгованість.

За результатами дослідження можна дійти висновку, що незважаючи на всі проблеми, з якими стикаються підприємства, мале підприємництво має переваги перед великими та середніми. Це пов'язано з їх більшою мобільністю, можливістю підлаштовуватися під постійні зовнішні та внутрішні зміни. Запропоновано звернути увагу на внутрішніх виробників та постачальників, забезпечити їх державними замовленнями, доступним капіталом для розвитку існуючих та створення нових підприємств.

Перспективи подальших розробок мають бути пов'язані з вивченням різних форм взаємодії малих підприємств з великими, та передбачатимуть розрахунок показників ефективності взаємодії підприємств.

Література

1. *Господарський кодекс України* : Кодекс, Закон № 436-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
2. *Державна служба статистики України* : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Плотницька С. І., Гнатенко М. К. Дослідження стану адаптивності малих підприємств до зовнішнього середовища в умовах глобалізації. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 697–700.
4. Україна піднялася одразу на 7 пунктів в рейтингу *Doing Business-2020* та посіла 64-те місце серед 190 країн / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-pidnyalasya-odrazu-na-7-punktiv-v-rejtingu-doing-business-2020-ta-posila-64-misce-sered-190-krayin> (дата звернення: 25.04.2023).
5. Як влада допомагає малому та середньому бізнесу в різних країнах. *Відомості* : електрон. видання. 2020. URL: <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2020/04/08/827470-pomogayut-malomubiznesu> (дата звернення: 28.04.2023).
6. *Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»*. URL: <https://5-7-9.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).
7. *Національний банк України* : сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 11.05.2023).
8. Партин Г. О., Омелян Х. А. Кредитування діяльності малих і середніх підприємств в Україні : сучасні особливості та шляхи розвитку. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.72>.
9. Деякі питання надання грантів бізнесу : Постанова Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
10. Антонюк Д. А. Аутсорсинг та субконтрактинг як механізми інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах мегарегіональної інтеграції України. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2015. № 30. С. 53–60.
11. Литовченко І. Л., Хмелярова Я. А. Субконтрактація як сучасна форма промислової кооперації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 10 (2). С. 6–12.
12. Свірідова С. С. Субконтрактація як сучасний інструмент управління витратами. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету* : зб. наук. праць. 2018. № 5 (257). С. 220–234.

References

1. *Economic Code of Ukraine: Law of Ukraine, No. 436-IV, 16.01.2003* [Hospodarskyi kodeks Ukrainy: No. 436-IV, 16.01.2003]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian]
2. *State Statistics Service of Ukraine: website* [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: vebсайт]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]
3. Plotnytska, S. I., & Hnatenko, M. K. (2017). Study of the adaptability state of small enterprises to the external environment in the conditions of globalization [Doslidzhennia stanu adaptivnosti malykh pidpriemstv do zovnishnoho seredovyschcha v umovakh hlobalizatsii], *Molodyi vchenyi*, No. 5 (45), s. 697–700 [in Ukrainian]
4. *Ukraine rose immediately by 7 points in the Doing Business 2020 rating and took 64th place among 190 countries* [Ukraina pidnialasia odrazu na 7 punktiv v reitynhu Doing Business-2020 ta posila 64-te mistse sered 190 krain], Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-pidnyalasya-odrazu-na-7-punktiv-v-rejtingu-doing-business-2020-ta-posila-64-misce-sered-190-krayin> [in Ukrainian]
5. How the government helps small and medium-sized businesses in different countries (2020), *Vidomosti*. Retrieved from: <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2020/04/08/827470-pomogayut-malomu-biznesu> [in Ukrainian]
6. *State program «Available loans 5-7-9%»* [Derzhavna prohrama «Dostupni kredyty 5-7-9%»]. Retrieved from: <https://5-7-9.gov.ua> [in Ukrainian]
7. *National Bank of Ukraine: website* [Natsionalnyi bank Ukrainy: vebсайт]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian]

8. Partyn, H. O., & Omelyan, Kh. A. (2022). Lending to small and medium-sized enterprises activity in Ukraine: modern features and ways of development, *Efektivna ekonomika*, No. 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.72> [in Ukrainian]
9. *Funding grants for business*: Law of Ukraine, No. 738, 21.06.2022 [Деякі питання надання hrantiv biznesu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, No. 738, 21.06.2022]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-n#Text> [in Ukrainian]
10. Antoniuk, D. A. (2015). Outsourcing and subcontracting as a mechanism of institutional infrastructure of business in the minds of mega-regional integration of Ukraine [Autsorsynh ta subkontraktynh yak mekhanizmy instytutsionalnoi infrastruktury pidpriemnytstva v umovakh meharehionalnoi intehratsii Ukrainy], *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, Serii: Ekonomichni nauky, No. 30, s. 53–60 [in Ukrainian]
11. Lytovchenko, I. L., & Khmelyarova, Ya. A. (2016). Subcontracting as a modern form of industrial cooperation [Subkontraktatsiia yak suchasna forma promyslovoi kooperatsii], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, No. 10 (2), s. 6–12 [in Ukrainian]
12. Sviridova, S. S. (2018). Subcontracting as a modern tool for cost management [Subkontraktatsiia yak suchasnyi instrument upravlinnia vytratamy], *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, No. 5 (257), s. 220–234 [in Ukrainian]